

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

A) Το νομοθετικό έργο

Η παλαιότερη ιστορικά, αλλά και σημαντικότερη αρμοδιότητα της Βουλής είναι η νομοθετική, δηλαδή η θέσπιση γενικών και απρόσωπων κανόνων δικαίου. Τη νομοθετική αυτή αρμοδιότητα όμως δεν θα πρέπει να την εννοήσουμε μόνο με τη στενή έννοια, δηλ. την ψήφιση τυπικών νόμων. Έτσι, στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα κυριότερες περιπτώσεις όπου η Βουλή παράγει γενικούς και απρόσωπους κανόνες δικαίου:

1) Η αναθεώρηση του Συντάγματος

Η Βουλή ψηφίζει μόνη της, δηλαδή χωρίς τη συμμετοχή του Προέδρου της Δημοκρατίας ή της Κυβέρνησης ως διακριτό αυτοτελές πολιτειακό όργανο, την αναθεώρηση του Συντάγματος. Η διαδικασία της αναθεώρησης εκτείνεται σε δύο συνεχόμενες περιόδους (άρα σε δύο συνεχόμενες Βουλές). Το Σύνταγμα του 1975 έχει αναθεωρηθεί μέχρι σήμερα τρεις φορές: το 1986, το 2001 και το 2008.

2) Η ψήφιση τυπικών νόμων

Η κύρια λειτουργία κάθε νομοθετικού σώματος είναι να συζητεί, να επεξεργάζεται και να ψηφίζει τους τυπικούς νόμους, οι οποίοι, στην ελληνική έννομη τάξη, εκδίδονται και δημοσιεύονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Οι νόμοι ψηφίζονται είτε από την Ολομέλεια της Βουλής είτε από τις αρμόδιες διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές. Το Σύνταγμα αναφέρει ποια νομοσχέδια (με βάση το περιεχόμενό τους) συζητούνται και ψηφίζονται μόνον από την Ολομέλεια (π.χ. τα νομοσχέδια που οργανώνουν την προστασία ενός ατομικού δικαιώματος ή εκείνα που ερμηνεύουν αυθεντικά έναν προηγούμενο νόμο ή ο εκλογικός νόμος). Στην Ολομέλεια, επίσης, ψηφίζονται υποχρεωτικά όλοι οι νόμοι για τους οποίους το Σύνταγμα απαιτεί μian ειδική πλειοψηφία (π.χ. η αμνηστία για πολιτικά εγκλήματα, η αναγνώριση σε διεθνείς οργανισμούς αρμοδιοτήτων που προβλέπονται από το Σύνταγμα κ.λπ.). Για τη διαδικασία ψήφισης των λοιπών νομοσχεδίων αποφασίζει η Διάσκεψη των Προέδρων.

3) Η ψήφιση του Κανονισμού της Βουλής.

- 4) Η ψήφιση του προϋπολογισμού, του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους και της Βουλής.
- 5) Η έγκριση των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.
- 6) Η απόφαση για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος.
- 7) Η απόφαση για τη θέση σε εφαρμογή του νόμου για την κατάσταση πολιορκίας.

Η νομοθετική διαδικασία

Η νομοθετική πρωτοβουλία ασκείται είτε από την Κυβέρνηση (με νομοσχέδια) είτε από τους βουλευτές (με προτάσεις νόμων). Υπάρχουν όμως και κάποιες περιπτώσεις (π.χ. τα συνταξιοδοτικά θέματα) όπου η πρωτοβουλία μπορεί να προέρχεται μόνον από την Κυβέρνηση.

Τα νομοσχέδια και οι προτάσεις νόμων συνοδεύονται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση (η οποία αναλύει τους σκοπούς των προτεινομένων ρυθμίσεων) και από το κείμενο των ισχυουσών διατάξεων που καταργούνται ή τροποποιούνται. Επίσης, εάν το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου συνεπάγεται επιβάρυνση του προϋπολογισμού, συνοδεύεται από έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους η οποία καθορίζει το ύψος της δαπάνης, καθώς και από έκθεση του Υπουργού Οικονομικών και του προτείνοντος Υπουργού για τον τρόπο με τον οποίο θα καλυφθεί η δαπάνη αυτή (ή η τυχόν ελάττωση των εσόδων). Τέλος, τα νομοσχέδια αποστέλλονται στη Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής, η οποία υποβάλλει έκθεση με τις νομικές παρατηρήσεις της.

Τροπολογίες ή προσθήκες σε υπό ψήφιση νομοσχέδια και προτάσεις νόμου μπορούν να υποβάλουν τόσο οι Υπουργοί όσο και οι Βουλευτές. Κάθε νομοσχέδιο παραπέμπεται στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή. Αυτή, εάν μεν πρόκειται για νομοσχέδιο αρμοδιότητας της Ολομέλειας της Βουλής (είτε από το Σύνταγμα είτε με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων), το επεξεργάζεται και το παραπέμπει στην Ολομέλεια για ψήφιση. Εάν το νομοσχέδιο δεν ανήκει στην ανωτέρω κατηγορία, τότε η επιτροπή το επεξεργάζεται και το ψηφίζει. Και στην περίπτωση αυτή το νομοσχέδιο (ή η πρόταση νόμου) εισάγεται στη συνέχεια στην Ολομέλεια, η οποία όμως το συζητά και το ψηφίζει ενιαία, σε μία συνεδρίαση.

Η ψήφιση ενός νομοσχεδίου περιλαμβάνει, κατά γενικό κανόνα, τρεις ψηφοφορίες. Μια πρώτη φορά το νομοσχέδιο ψηφίζεται κατ' αρχήν

(όταν η Βουλή λαμβάνει θέση επί της αναγκαιότητας και των γενικών κατευθύνσεών του), στη συνέχεια κατ' άρθρο (μετά από την εξέταση κάθε άρθρου ξεχωριστά), και τέλος, στο σύνολο. Η τελευταία αυτή ψηφοφορία έχει την έννοια ότι η Βουλή εγκρίνει το νομοσχέδιο έτσι όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τη συζήτηση και την ψήφιση κατ' άρθρο. Υπάρχουν βέβαια και άλλες μορφές νομοθετικής διαδικασίας, που καλούνται συνοπτικές γιατί συντομεύουν κατά πολύ τον χρόνο συζήτησης και ψήφισης ενός νομοσχεδίου.

B) Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος

Με βάση την κοινοβουλευτική αρχή, η Κυβέρνηση πρέπει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της Βουλής. Έτσι, κάθε φορά που σχηματίζεται μια νέα Κυβέρνηση (ύστερα από βουλευτικές εκλογές ή μετά από την παραίτηση της προηγούμενης), η Κυβέρνηση αυτή οφείλει να εμφανίζεται ενώπιον της Βουλής και να ζητά ψήφο εμπιστοσύνης. Φυσικά, η Κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα και όποτε άλλοτε θελήσει, κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, να ζητήσει από τη Βουλή ψήφο εμπιστοσύνης. Αντίστοιχα, από την ίδια τη Βουλή μπορεί να προέλθει η πρόταση δυσπιστίας, δηλαδή να αμφισβητηθεί η εμπιστοσύνη της Βουλής προς την Κυβέρνηση. Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογεγραμμένη από τουλάχιστον πενήντα βουλευτές (το ένα έκτο του συνόλου) και να αναφέρει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση. Για να γίνει δεκτή η πρόταση δυσπιστίας, δηλαδή για να αποδειχθεί ότι η Κυβέρνηση δεν διαθέτει πλέον την εμπιστοσύνη της Βουλής, πρέπει να υπερψηφιστεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Η πρόταση δυσπιστίας δεν είναι, βέβαια, το μόνο μέσον ελέγχου της Κυβέρνησης από τη Βουλή. Το Σύνταγμα και, κυρίως, ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπουν και άλλα μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου. Με αυτά είτε ζητούνται απλώς πληροφορίες και διευκρινίσεις από την Κυβέρνηση, είτε ασκείται έλεγχος, με την έννοια ότι αποδίδεται μομφή στην Κυβέρνηση για την πολιτική της σε έναν ορισμένο τομέα.

Τα μέσα αυτά είναι τα ακόλουθα:

1) Οι αναφορές

Ο κάθε πολίτης ή πολλοί μαζί, μπορούν να απευθύνουν εγγράφως και επωνύμως παράπονα ή αιτήματα στη Βουλή. Οι βουλευτές μπορούν, εάν το επιθυμούν, να υιοθετήσουν τις αναφορές αυτές. Ο Υπουργός είναι υποχρεωμένος να απαντήσει στην αναφορά.

2) Οι ερωτήσεις

Οι βουλευτές μπορούν να απευθύνουν εγγράφως στους Υπουργούς ερωτήσεις για οποιαδήποτε δημόσια υπόθεση, οι οποίες σκοπούν στην ενημέρωση της Βουλής σχετικά με την υπόθεση αυτή. Οι Υπουργοί οφείλουν να απαντούν εγγράφως στους ερωτώντες βουλευτές.

3) Οι επίκαιρες ερωτήσεις

Για θέματα της άμεσης επικαιρότητας, κάθε βουλευτής έχει δικαίωμα να υποβάλλει επίκαιρη ερώτηση που απευθύνεται στον Πρωθυπουργό ή τους Υπουργούς, οι οποίοι απαντούν προφορικά. Επίκαιρες ερωτήσεις συζητούνται στην Ολομέλεια της Βουλής αλλά και στο Τμήμα Διακοπής των εργασιών.

4) Οι επερωτήσεις

Οι επερωτήσεις αποσκοπούν στον έλεγχο της Κυβέρνησης για πράξεις ή παραλείψεις της. Οι επερωτήσεις συζητούνται στην Ολομέλεια της Βουλής. Εάν υπάρχουν περισσότερες επερωτήσεις για το ίδιο θέμα, η Βουλή μπορεί να αποφασίσει την ταυτόχρονη συζήτησή τους, ή ακόμη και τη γενίκευση της συζήτησης.

5) Οι επίκαιρες επερωτήσεις

Για θέματα της άμεσης επικαιρότητας κάθε βουλευτής έχει το δικαίωμα να υποβάλει επίκαιρη επερώτηση. Οι επίκαιρες επερωτήσεις συζητούνται στην Ολομέλεια αλλά και σε ορισμένες συνεδριάσεις του Τμήματος διακοπής των εργασιών.

6) Οι αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων

Οι βουλευτές έχουν το δικαίωμα να ζητούν εγγράφως από τους Υπουργούς την κατάθεση εγγράφων σχετικών με κάποια δημόσια υπόθεση. Ο Υπουργός οφείλει να καταθέσει εντός μηνός τα ζητούμενα έγγραφα. Πάντως δεν μπορούν να κατατεθούν έγγραφα που αφορούν διπλωματικό ή στρατιωτικό ή σχετικό με την ασφάλεια του Κράτους μυστικό.

7) Οι συζητήσεις με πρωτοβουλία βουλευτών

Τόσο στις διαρκείς επιτροπές όσο και στην Ολομέλεια μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις που αφορούν κυρίως την παραγωγή νομοθετικού έργου, να διεξάγονται με πρωτοβουλία βουλευτών συζητήσεις για θέματα γενικότερης σημασίας ή ενδιαφέροντος.

8) Η σύσταση εξεταστικών επιτροπών (βλέπε ανωτ. στις επιτροπές)

9) Μια ιδιαίτερη μορφή κοινοβουλευτικής εποπτείας είναι και ο έλεγχος που ασκεί η Βουλή επί των Ανεξαρτήτων Αρχών. Κάθε Οκτώβριο, κάθε Ανεξάρτητη Αρχή υποβάλλει στον Πρόεδρο της Βουλής έκθεση με τα πεπραγμένα της.

Γ) Άλλες αρμοδιότητες

Ο συντακτικός νομοθέτης έχει αναθέσει στη Βουλή, εκτός από τη νομοθετική αρμοδιότητα και εκείνη του κοινοβουλευτικού ελέγχου, και μια σειρά από άλλες αρμοδιότητες, είτε οιονεί δικαστικού είτε άλλου χαρακτήρα. Οι κυριότερες από τις αρμοδιότητες αυτές είναι οι ακόλουθες:

1) Η Βουλή εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή γίνεται με ονομαστική ψηφοφορία. Η διαδικασία εκλογής ξεκινά έναν τουλάχιστον μήνα προτού λήξει η θητεία του εν ενεργεία Προέδρου. Στην πρώτη ψηφοφορία, Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται όποιος συγκεντρώσει την πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών (200 ψήφοι). Αν δεν επιτευχθεί η πλειοψηφία αυτή, τότε η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται σε πέντε ημέρες και αν και πάλι δεν επιτευχθεί η παραπάνω πλειοψηφία (200 ψήφοι), τότε η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται για τρίτη φορά ύστερα από πέντε ημέρες, οπότε εκλέγεται στο αξίωμα του Προέδρου όποιος από τους υποψηφίους συγκεντρώσει την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών (180 ψήφοι). Αν ούτε στην τρίτη ψηφοφορία δεν επιτευχθεί η αυξημένη αυτή πλειοψηφία, τότε η Βουλή διαλύεται και προκηρύσσονται γενικές βουλευτικές εκλογές.

Η Βουλή που αναδεικνύεται από τις εκλογές αυτές εκλέγει Πρόεδρο της Δημοκρατίας με πλειοψηφία τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών (180 ψήφοι) ή, στη συνέχεια, με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (151 ψήφοι). Αν και τότε δεν υπάρξει αποτέλεσμα, τότε η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται για τελευταία φορά, μεταξύ των δύο υποψηφίων που πλειοψήφησαν και Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται όποιος συγκεντρώσει τη σχετική πλειοψηφία.

2) Η Βουλή διαπιστώνει την αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του. Εάν η αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του παραταθεί πέρα από τριάντα ημέρες, η Βουλή συγκαλείται υποχρεωτικά για να αποφασίσει εάν συντρέχει περίπτωση εκλογής νέου Προέδρου.

3) Η Βουλή διαπιστώνει την αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του. Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της.

4) Η Βουλή εκλέγει το Προεδρείο της. Επίσης, μπορεί να διατυπώσει μομφή κατά του Προέδρου ή μέλους του Προεδρείου της Βουλής ή να διαπιστώσει την αδυναμία κάποιου μέλους του Προεδρείου να ασκήσει τα καθήκοντά του.

5) Η Βουλή αποφασίζει για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας, καθώς και κατά όσων διατελούν ή διατέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

6) Η Βουλή παρέχει άδεια για την ποινική δίωξη βουλευτή για οποιοδήποτε αδίκημα κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου.